

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОКАЗНИКІВ ГРУПОВОЇ САМООЦІНКИ ІЗ ПОКАЗНИКАМИ ГРУПОВОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЖІНОЧИХ І ЧОЛОВІЧИХ ВОЛЕЙБОЛЬНИХ КОМАНД

Войтенко Сергій

Вінницький національний аграрний університет

Анотація:

Актуальність теми дослідження. Вивчення якісних характеристик спільної діяльності спортивних команд для підвищення спортивних результатів є актуальним напрямком науково – практичної діяльності галузі спортивної педагогіки і психології. Особливого інтересу, на наш погляд, набуло вивчення групової ефективності спортивної команди як узагальнюючого поняття, яке дозволяє в певній мірі інтегрувати в собі значення окремих групових феноменів, що стосуються аспектів оцінки та регуляції спільної спортивної діяльності. Мета дослідження. Визначення взаємозв'язку між показниками групової самооцінки та показниками групової ефективності жіночих і чоловічих волейбольних команд у підготовчому періоді. В дослідженні прийняли участь 87 спортсменів волейбольних чоловічих і жіночих команд. Для вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс методів: аналіз та узагальнення наукової і методичної літератури; анкетування та психодіагностичне тестування; методи математичної статистики розрахунку величин коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена (rs Spearman rank). Результати дослідження та ключові висновки. У процесі дослідження здійснено кореляційний аналіз кожного з якісних показників групової самооцінки з оцінкою інтенсивності дії показників групової ефективності жіночих і чоловічих волейбольних команд у підготовчому періоді. Отримані нами данні свідчать, що кореляційних зв'язків між показниками групової самооцінки та групової ефективності зафіксовано у чоловічих волейбольних командах (33) у жіночих командах (7). Такі відмінності є можливою основою дефіциту засобів регуляції спільної діяльності спортсменів жіночих волейбольних команд та їх переконанні у власних можливостях організувати і виконати спільні дії, які необхідні для досягнення результату.

Ключові слова:

спільна діяльність, регуляція, взаємодія, щільність зв'язків.

Relationship between the group's self-assessment indicators and the performance indicators of the women's and man's volleyball teams

The relevance of research. The study of qualitative characteristics of the joint activity of sports teams to improve sports results is an actual direction of scientific and practical activity of the field of sports pedagogy and psychology. Of particular interest, in our opinion, is the study of the group's effectiveness of the sports team as a generalizing concept, which allows to some extent integrate the meaning of individual group phenomena relating to the aspects of evaluation and regulation of joint sports activities. The purpose. Determination of the relationship between the indicators of group self-esteem and the performance indicators of women's and men's volleyball teams in the preparatory period at the stage of specialized basic training. The study was attended by 87 athletes volleyball men and women teams. To solve the problems, a set of methods was used: analysis and generalization of scientific and methodical literature; questioning and psychodiagnostic testing; Methods of mathematical statistics for calculating rs Spearman rank coefficients. Research findings and key findings. In the course of the study, a correlation analysis of each of the qualitative indicators of group self-esteem with an assessment of the intensity of the performance of the performance indicators of women's and men's volleyball teams in the preparatory period was carried out. The data we have received show that correlation relations between the indicators of group self-esteem and group effectiveness are recorded in men's volleyball teams (33) in women's teams (7). Such differences are a possible basis for the lack of means for regulating the joint activity of athletes of women's volleyball teams and their belief in their own ability to organize and perform joint actions that are necessary to achieve the result.

joint activity, regulation, interaction, density of links.

Взаимосвязь показателей групповой самооценки с показателями групповой эффективности женских и мужских волейбольных команд

Актуальность темы исследования. Изучение качественных характеристик совместной деятельности спортивных команд для повышения спортивных результатов является актуальным направлением научно-практической деятельности области спортивной педагогики и психологии. Особого интереса, на наш взгляд, приобрело изучение групповой эффективности спортивной команды как обобщающего понятия, которое позволяет в определенной степени интегрировать в себе значение отдельных групповых феноменов, касающихся аспектов оценки и регуляции совместной спортивной деятельности. Цель исследования. Определение взаимосвязи между показателями групповой самооценки и показателями групповой эффективности женских и мужских волейбольных команд в подготовительном периоде. В исследовании приняли участие 87 спортсменов волейбольных мужских и женских команд. Для решения поставленных задач был применен комплекс методов: анализ и обобщение научной и методической литературы; анкетирования и психодиагностическое тестирование; методы математической статистики расчета величин коэффициентов ранговой корреляции Спирмена (rs Spearman rank). Результаты исследования и ключевые выводы. В процессе исследования осуществлен корреляционный анализ каждого из качественных показателей групповой самооценки и оценки интенсивности действия показателей групповой эффективности женских и мужских волейбольных команд в подготовительном периоде. Полученные нами данные свидетельствуют, что корреляционных связей между показателями групповой самооценки и групповой эффективности зафиксировано в мужских волейбольных командах (33) в женских командах (7). Такие различия возможны следствием дефицита средств регуляции совместной деятельности спортсменов женских волейбольных команд и их убеждений в собственных возможностях организовать и выполнить совместные действия, которые необходимы для достижения результата.

совместная деятельность, регуляция, взаимодействие, плотность связей.

Постановка проблеми. Розвиток психологічних умінь і навичок для підвищення спортивних результатів є актуальним напрямком науково – практичної діяльності галузі спортивної педагогіки і психології. Зараз в науковій і методичній літературі зібраний різний

матеріал по використанню методів регуляції спільної діяльності з метою досягнення більш високого ступеня інтеграції спортсменів для досягнення кращого спортивного результату. У той же час особливості взаємодії, її типологія, специфічні умови спільної спортивної діяльності нерідко залишаються поза групою референтних чинників, що враховуються при проведенні тренувальних і тренінгових заходів.

Особливого інтересу, на наш погляд, набуло вивчення групової ефективності спортивної команди як узагальнюючого поняття, яке дозволяє в певній мірі інтегрувати в собі значення окремих групових феноменів, що стосуються аспектів оцінки та регуляції спільної діяльності [2].

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз літературних джерел з проблеми дослідження встановив існування різних поглядів та концептуальних підходів щодо розвитку якостей спільної діяльності спортсменів, які глибоко вивчали вітчизняні й зарубіжні науковці (Р. Уейнберг і Д. Гоулд, 2001; А. Carron, 2002; R. Belbin, 2003; А. В. Родіонов, 2004; А. Л. Журавльов, 2005; S. Jowett, 2007; Ж. Л. Козіна, 2010; D. Feltz, 2011; Шеріф Сархан, 2012 та ін.) [3; 4; 6; 7; 8].

Незважаючи на активні прикладні дослідження, уявлення про груповий ефект спортивної команди, його розумінні, зміст і структуру не можна в повній мірі назвати сталими.

Одночасно інтерес представляють питання систематизації факторів, що детермінують групову ефективність, серед яких можна виділити: виникнення напруги, конфліктності в міжособистісних відносинах, низька згуртованість команди; наявність несумісності на психологічному рівні; невідповідність кваліфікації спортсменів поставленому завданню; присутність в команді спортсменів з домаганнями, які не відповідають їх можливостям, високою агресивністю і рівнем домінування, які прагнуть взяти на себе роль лідера; розбіжності у окремих членів команди в самооцінці здібностей, з рівнем майстерності і оцінкою цих здібностей командою в цілому; зниження майстерності і самовіддачі у партнерів по команді внаслідок порушення ними тренувального режиму; наявність прихованої конкуренції між гравцями за місце в основному складі; наявність в команді «улюбленців» тренера; нав'язування тренером ігрового стилю, який не відповідає перевагам і можливостям спортсменів; низький рівень сприйняття тренера як особистості і як фахівця; невідповідність результатів виступу в змаганнях очікуванням команди; наявність в команді угруповань, які по-різному ставляться до настанови тренера, до нормативних приписів, прийнятих в цій команді та ін.

Ronglan (2007) виокремив три параметри вивчення групової ефективності: створення, активація і оцінювання. Перший параметр стосується передзмагального періоду, де основний акцент припадає на розвиток уявлень про спільні можливості команди. Активація відноситься до активних проявів колективної ефективності команди в ситуаціях матчевих зустрічей, яка поєднує впевненість, ентузіазм, силу волі і високий моральний дух команди. Оцінювання, автор розуміє як інтерпретацію командного досвіду, обміну стосунками під час гри, розуміння та визнання їх ролі у загальному результаті [10].

Як зазначалося раніше, феномен групової ефективності теоретично виокремив А. Бандура (1997), натомість експериментальну операціоналізацію з розробкою відповідного діагностичного інструменту було вперше запропоновано Д.Фельц та С.Ліппг (1998). Психометричну адаптацію цього опитувальника було здійснено нами в процесі окремого дослідження [1; 14].

Мета статті. Визначення взаємозв'язку між показниками групової самооцінки та показниками групової ефективності жіночих та чоловічих волейбольних команд у підготовчому періоді.

Методи дослідження. В дослідженні прийняли участь 87 спортсменів 58 чоловічої та 29 жіночої статі які спеціалізуються у волейболі, віком від 16 до 24 років, за спортивною

кваліфікацією МС, КМС та першого розрядів, які на момент проведення експерименту проходили навчально-тренувальну підготовку у підготовчому періоді.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс методів: аналіз та узагальнення наукової і методичної літератури; анкетування та психодіагностичне тестування, в ході якого досліджувалися якісні показники ефективності спільної діяльності. Для визначення кондиції спортивної команди застосовували анкету «Групової самооцінки», дані, отримані у ході анкетування, реєструвалися на спеціально розроблених бланках. Для оцінки групової ефективності спортивної команди нами адаптовано опитувальник «Групова ефективність спортивної команди» Д.Фельц та С. Ліргг, (1998) для виміру сприйняття спортсменами здібностей своєї команди організовувати та виконувати спільні дії, які необхідні для досягнення результату [5].

Обробка та аналіз первинних даних проводилися з використанням комп'ютерних програм: офісних додатків EXCEL (версія 2010) та пакета STATISTICA (версія 6.5). Визначення щільності взаємозв'язків між показниками розраховувалися на основі розрахунку величин коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена (r_s Spearman rank).

Виклад основного матеріалу. Важливим завданням для тренерів є підвищення якості індивідуальної діяльності спортсменів у спільній діяльності команди. Основна увага при цьому повинна приділятися визначенню основних показників груп і факторів, що на них впливають. Найбільш часто цього досягають через розвиток навичок міжособистісної взаємодії, підвищення згуртованості команди і встановлення найбільш сприятливого формату сумісності групових дій.

Групова ефективність спортивних команд цілковито залежить від кількісного і якісного складу, структури, узгодження функцій та успішної організації спільних тренувальних і змагальних дій спортсменів.

У процесі дослідження здійснено кореляційний аналіз кожного з якісних показників групової самооцінки з оцінкою інтенсивності дії показників групової ефективності спортивних команд. Значущість (достовірність) отриманих кореляційних залежностей оцінювалась на основі розрахунку величин коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена.

Результати аналізу анкетування рівня розвитку групової самооцінки та групової ефективності спортивних команд наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Показники рівня розвитку групової самооцінки та групової ефективності спортивних команд

Показник		Чоловіки	Жінки
		МС, КМС, Ір	МС, КМС, Ір
		$n = 58$	$n = 29$
		$\bar{x} \pm S$	$\bar{x} \pm S$
Групова самооцінка	Здібність групи вирішувати складні ситуації	7,67 ± 1,2	5,00 ± 4,2
	Фізична підготовленість команди	8,21 ± 1,6	6,00 ± 1,4
	Технічна підготовленість команди	7,62 ± 1,6	5,50 ± 2,1
	Тактична підготовленість команди	7,81 ± 1,8	6,00 ± 2,8
	Ефективність командної взаємодії	7,90 ± 1,5	8,00 ± 0,0
	Середнє значення	7,84 ± 1,3	6,10 ± 2,1
Групова ефективність	Здібність	31,93 ± 4,2	32,00 ± 1,4
	Єдність	31,43 ± 4,6	33,50 ± 3,5
	Стійкість	30,84 ± 4,8	31,50 ± 2,1
	Підготовленість	31,67 ± 4,6	31,00 ± 1,4
	Зусилля	31,21 ± 5,1	32,00 ± 4,2
	Середнє значення	31,42 ± 3,7	32,00 ± 2,5

Проведений кореляційний аналіз, можливих зв'язків показників групової самооцінки та групової ефективності чоловічих волейбольних команд, показав наступні результати (табл. 2).

Таблиця 2

Матриця взаємозв'язків між показниками групової самооцінки й групової ефективності чоловічих команд

Показник	Групова ефективність					
	Здібність	Єдність	Стійкість	Підготовленість	Зусилля	Середнє значення
Здібність групи вирішувати складні (спортивні, неспортивні) ситуації	0.367**	0.344*	0.361**	0.394**	0.498**	0.477**
Фізична підготовленість команди	0.446**	0.267	0.166	0.458**	0.323*	0.418**
Технічна підготовленість команди	0.509**	0.407**	0.389**	0.511**	0.397**	0.563**
Тактична підготовленість команди	0.409**	0.322*	0.228	0.512**	0.39**	0.453**
Ефективність командної взаємодії	0.519**	0.32*	0.392**	0.51**	0.4**	0.51**
Середнє значення	0.527**	0.367**	0.356**	0.552**	0.457**	0.567**
Усього зв'язків	6	5	4	6	6	6

Примітки: * $p \leq 0,05$ ($r_{кр} = 0,27$); ** $p \leq 0,01$ ($r_{кр} = 0,35$) ($n = 58$)

Найтісніший взаємозв'язок спостерігається за показником групової самооцінки «середнє значення» та групової ефективності «середнє значення» ($r=0,567$; $p \leq 0,01$). Дещо менший взаємозв'язок спостерігається «технічна підготовленість команди» та «середнє значення», де коефіцієнт кореляції складає ($r = 0,563$; $p \leq 0,01$), а також «середнє значення» і «підготовленість» ($r=0,552$; $p \leq 0,01$), здібність ($r = 0,527$; $p \leq 0,01$).

Вагомим виявився взаємозв'язок між показниками самооцінки «ефективність командної взаємодії» і показниками «групової ефективності» «здобність» ($r = 0,519$; $p \leq 0,01$), «підготовленість» ($r = 0,51$; $p \leq 0,01$) та «середнє значення» ($r = 0,51$; $p \leq 0,01$). Також показниками «тактична підготовленість команди» і «підготовленість» ($r = 0,512$; $p \leq 0,01$), та «технічна підготовленість команди», і «здобність» ($r = 0,509$; $p \leq 0,01$), «підготовленість» ($r=0,511$; $p \leq 0,01$). Дещо менший зв'язок спостерігається за показниками «здобність групи вирішувати складні (спортивні, неспортивні) ситуації» і «зусилля» ($r = 0,498$; $p \leq 0,01$) та «середнє значення» ($r = 0,477$; $p \leq 0,01$). Достовірні показники кореляції чоловічих волейбольних команд коливаються в межах від $r = 0,32$ до $r = 0,567$.

Наступною визначалась кореляційна взаємозалежність між показниками «групової самооцінки» та «групової ефективності» жіночих волейбольних команд. Результати аналізу представлено у табл.3.

Найтісніший взаємозв'язок спостерігається в показниках оцінки розвитку «фізична підготовленість команди» і «підготовленість» ($r = 0,549$) та «середнє значення» ($r = 0,482$), обидва показники безпосередньо взаємопов'язані з основними спільними руховими навичками та якостями команди. Також взаємозв'язок спостерігається між показниками групової самооцінки, «ефективність командної взаємодії» і показниками групової ефективності, «підготовленість» ($r = 0,487$) що відображає злагодженість у спільних діях гравців. Достовірні показники кореляції жіночих волейбольних команд коливаються в межах від $r = 0,375$ до $r = 0,549$.

Матриця взаємозв'язків між показниками групової самооцінки й групової ефективності жіночих команд

Показник	Групова ефективність					
	Здібність	Єдність	Стійкість	Підготовленість	Зусилля	Середнє значення
Здібність групи вирішувати складні (спортивні, неспортивні) ситуації	-0.194	0.169	0.215	0.151	0.008	0.089
Фізична підготовленість команди	0.163	0.375*	0.269	0.549**	0.339	0.482**
Технічна підготовленість команди	0.251	0.216	0.155	0.215	0.275	0.168
Тактична підготовленість команди	-0.079	0.126	0.212	0.382*	0.173	0.258
Ефективність командної взаємодії	0.11	0.163	0.169	0.487**	0.229	0.378*
Середнє значення	-0.063	0.25	0.207	0.448*	0.184	0.329
Усього зв'язків	0	1	0	4	0	2

За підсумками аналізу щільності взаємозв'язків між показниками групової самооцінки та групової ефективності зафіксовано усього зв'язків у чоловічих волейбольних командах (33) у жіночих волейбольних командах (7), що значно менше.

Варто відзначити, що експеримент проводився у підготовчому періоді в якому закладають міцну функціональну базу для успішної підготовки й участі в основних змаганнях, забезпечують становлення різнобічної підготовленості. Тренер-психолог має змогу ґрунтовно та глибоко опрацювати усі можливі ускладнення, які можуть виникнути в процесі реалізації змагань, а спортсменам

у власних можливостях організувати й виконувати спільні дії, необхідні для досягнення результату.

Дискусія. У сучасній спортивно-психологічній літературі широко представлені дослідження, що послідовно демонструють взаємозв'язок індивідуальної та групової ефективності з результативністю спортивних команд [13; 15; 16; 18].

Дослідження взаємозв'язку індивідуальної та групової ефективності з рівнем командної продуктивності та групової згуртованості у волейбольних командах показали, що спортсмени з високими показниками оцінювання спільних завдань, як правило, сприймають і оцінюють групову ефективність своєї команди вище [18]. Водночас вивчення психологічних навичок ігрової ефективності баскетболістів продемонструвало взаємозв'язок показників індивідуальної і групової ефективності, спортивної упевненості, а також тактичними навичками й здібностями до концентрації незалежно від полу, віку й спортивної кваліфікації [12].

Отримані нами результати дозволили сформувані цілісне уявлення про природу взаємозв'язків групової ефективності (здібності, єдності, стійкості, підготовленості та зусилля) із груповою самооцінкою (здібностями групи вирішувати складні (спортивні, неспортивні) ситуації, фізичної, технічної, тактичної підготовленість команди, ефективністю командної взаємодії) у волейбольних чоловічих і жіночих командах та, відповідно, розширити уявлення про шляхи підвищення ефективності спільної спортивної діяльності.

Висновки. Отримані нами данні свідчать, що кореляційних зв'язків між показниками групової самооцінки та групової ефективності зафіксовано у чоловічих волейбольних командах (33) у жіночих командах (7). Такі відмінності є можливою основою дефіциту

засобів регуляції спільної діяльності спортсменів жіночих волейбольних команд та їх переконанні у власних можливостях організувати і виконати спільні дії, які необхідні для досягнення результату.

Перспективи подальшого розвитку. Установити психологічні основи формування групової ефективності в малих групах.

Список літературних джерел:

1. Бандура А. Теория социального научения; пер. с англ. Санкт-Петербург: Евразия, 2000. 320 с.
2. Войтенко С.М. Психолого-педагогічні засоби регуляції спільної діяльності спортивних команд із різним типом взаємодії: дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01. ЛДУФК. Львів, 2017. 227 с.
3. Журавлев А.Л. Психология совместной деятельности. Москва: Ин-т психологии РАН, 2005. 640 с.
4. Козина Ж.Л., Ермаков С.С., Погорелова А.О. Методологические основы определения индивидуальных особенностей волейболисток на этапе специализированной базовой подготовки. Физическое воспитание студентов; научный журнал. Харьков: ХОВНОКУ – ХГАДИ, 2012. №3. С. 53 – 61.
5. Колосов А.Б., Войтенко С.М. Психометрична адаптація опитувальника групової ефективності спортивної команди. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2014. Вип. 32 (4). С. 46 – 51.
6. Родионов А.В. Психология физического воспитания и спорта: учебник. Москва: Академпроект, 2004. 576 с.
7. Уэйнберг Р.С., Гоулд Д. Основы психологи спорта и физической культуры. Киев: Олимп. лит. 1998. 336 с.
8. Шеріф Сархан. Соціально-психологічні особливості групової згуртованості спортсменів. Спортивний вісник Придніпров'я: зб. наук. праць. Дніпропетровськ, 2011. №2. С. 75 – 79.
9. Carron A.V., Bray S.R., Eys M.A. Team cohesion and team success in sport. *Journal of Sport Sciences*. 2002. N. 20. P. 119–126
10. George T.R., Feltz D.L. Motivation in sport from a collective efficacy perspective. *International Journal of Sport Psychology*. 1995. Vol. 26. P. 98 – 116.
11. Hodges L., Carron A.V. Collective efficacy and group performance. *International Journal of Sport Psychology*. 1992. Vol. 23, P. 48 – 59.
12. Iancheva. T., Jordanov V. Psychological skills and game efficacy with basketball players. *Olympic Sports and Sport for All: XVI International Scientific and VI International Scientific Congress*, 17 – 19 May 2012. P. 351 – 354.
13. Jowett S. Coach-athlete relationships ignite groupness. In *Group Dynamics Advances in Sport and Exercise Psychology*. New York : Routledge, 2007. P. 63–77.
14. Lirgg C.D., Feltz D.L., Chase M.A. Relationships of individual and collective efficacy to team performance. *Journal of Sport & Exercise Psychology*. 1994. Vol. 16. P. 142 – 148.
15. Martinez J.R., Guillen F., & Feltz D.L. Psychometric properties of the Spanish version of the Collective Efficacy Questionnaire for Sports, *Psicothema*. 2011. Vol. 23, N 3. P. 503 – 509.
16. Myers N.D., Payment C.A., Feltz D.L. Reciprocal relationships between collective efficacy and team performance in women's ice hockey, group dynamics, Theory, Research and Practice. 2004. Vol. 8, N 3. P. 182 – 195.
17. Ramzaninezhad R., Keshtan M.H., Shahamat M.D. The relationship between collective efficacy, group cohesion and team performance in professional volleyball teams, *Brazilian Journal Biomotricity*. 2009. Vol. 3, N 1. P. 31 – 39.

References:

1. Bandura A. (2000). *The Theory of Social Learning*; Trans. from English St. Petersburg: Eurasia, 320 p.
2. Voitenko S.M. (2017). *Psychological and pedagogical means of regulation of joint activity of sports teams with different types of interaction*: Candidate thesis: 24.00.01. LSUPK. Lviv, 227 pp.
3. Zhuravlev A.L. (2005). *Psychology of joint activity*. Moscow: Institute of Psychology, Russian Academy of Sciences, 640 p.
4. Kozina Zh.L., Ermakov S.S., Pogorelova A.O. (2012). *Methodological basis for determining the individual characteristics of volleyball players at the stage of specialized basic training*. *Physical education of students*; Science Magazine. Kharkiv: KHOVNOKU - HGADI, 2012. №3. Pp. 53 - 61.
5. Kolosov A.B, Voitenko S.M. (2014). *Psychometric adaptation of the team performance questionnaire*. *Actual problems of physical culture and sports.. Issue 32 (4)*. Pp. 46-51.
6. Rodionov A.V. (2004). *Psychology of physical education and sport: a textbook*. Moscow: Academproekt, 576 p.
7. Wayneberg R.S., Gould D. (1998). *Fundamentals of psychologists of sport and physical culture*. Kyiv: Olympus. lit.. 336 p.
8. Sheriff Sarhan (2011). *Socio-psychological peculiarities of group cohort of athletes*. *Sport Bulletin Dnipro: Coll. of sciences works Dnipropetrovsk*, 2011. №2. Pp. 75 - 79.
9. Carron A.V., Bray S.R., Eys M.A. (2002). *Team cohesion and team success in sport*. *Journal of Sport Sciences*. N. 20. P. 119–126
10. George T.R., Feltz D.L. (1995) *Motivation in sport from a collective efficacy perspective*. *International Journal of Sport Psychology.. Vol. 26*. P. 98 – 116.
11. Hodges L., Carron A.V. (1992). *Collective efficacy and group performance*. *International Journal of Sport Psychology*. Vol. 23, P. 48 – 59.
12. Iancheva. T., Jordanov V. (2012). *Psychological skills and game efficacy with basketball players*. *Olympic Sports and Sport for All: XVI International Scientific and VI International Scientific Congress*, 17 – 19 May. P. 351 – 354.
13. Jowett S. *Coach-athlete relationships ignite groupness*. In *Group Dynamics Advances in Sport and Exercise Psychology*. New York : Routledge. P. 63–77.
14. Lirgg C.D., Feltz D.L., Chase M.A. (2007). *Relationships of individual and collective efficacy to team performance*. *Journal of Sport & Exercise Psychology*. 1994. Vol. 16. P. 142 – 148.
15. Martinez J.R., Guillen F., & Feltz D.L. (2011). *Psychometric properties of the Spanish version of the Collective Efficacy Questionnaire for Sports*, *Psicothema*. Vol. 23, N 3. P. 503 – 509.
16. Myers N.D., Payment C.A., Feltz D.L. *Reciprocal relationships between collective efficacy and team performance in women's ice hockey, group dynamics, Theory, Research and Practice*. 2004. Vol. 8, N 3. P. 182 – 195.
17. Ramzaninezhad R., Keshtan M.H., Shahamat M.D. (2009). *The relationship between collective efficacy, group cohesion and team performance in professional volleyball teams*, *Brazilian Journal Biomotricity*. Vol. 3, N 1. P. 31 – 39.

18. Watson C.B., Chemers M.M., Preiser N. Collective efficacy: A multilevel analysis, Personality and Social Psychology Bulletin. 2001. Vol 27, N 1057. P. 1068.

18. Watson C.B., Chemers M.M., Preiser N. (2001). Collective efficacy: A multilevel analysis, Personality and Social Psychology Bulletin. Vol 27, N 1057. P. 1068.

DOI: 10.31652/2071-5285-2019-7-26-147-153

Відомості про авторів:

Войтенко С.М.; orcid.org/0000-0003-2590-7189; voytenkosm@ukr.net; Вінницький національний аграрний університет, вул. Сонячна, 3, Вінниця, . 21000, Україна